

Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2001/02:84 om anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension jämte en motion som väckts med anledning av propositionen. Dessutom behandlas ett antal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2001, vilka avser pensionssystemet.

I propositionen föreslås att när pensionsgrundande belopp för barnår för åren 1960–1998 tillgodoräknas skall en särskilt förordnad vårdnadshavare, och den som med socialnämnds medgivande tagit emot ett barn i syfte att adoptera det, likställas med förälder. Pensionsgrundande belopp för barnår skall även tillgodoräknas en adoptivförälder för högst fyra år för varje barn som har fyllt högst tio år.

Vidare föreslås att den nuvarande nedre gränsen på 16 år för rätt till pensionsgrundande inkomst tas bort fr.o.m. intjänandeåret 1999.

För garantipension för personer födda 1937 eller tidigare föreslås vissa förändringar av hur denna skall beräknas. De nya beräkningsreglerna är en anpassning till förändrade regler för det särskilda grundavdraget.

I propositionen föreslås även att särskilda regler införs för beräkning av garantipension till efterlevandepension när efterlevandepensionen betalas ut avkortad. Därutöver föreslås ett antal kompletteringar och justeringar av de tidigare av riksdagen beslutade reglerna om efterlevandepension.

Samtidigt med övergången till reformerade regler för ålderspension ersätts förtidspension av sjukersättning och aktivitetsersättning. Även för dessa förmåner föreslås några ändringar.

För barn tillägg till förtidspension föreslås att reglerna i princip behålls oförändrade även efter 2002 för försäkrad som uppbär sjukersättning och för efterlevandestöd till barn föreslås att detta inte skall vara skattepliktigt.

Det föreslås även anpassningar, justeringar och följdändringar i ett antal lagar.

Flertalet bestämmelser föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag med ändringar dels i fråga om vissa ikraftträdanden, dels med anledning av att riksdagen nyligen har beslutat om ett tillägg i ett av lagförslagen, dels med anledning av ett förtydligande i ett av lagförslagen. Ett lagförslag kommer av samordningsskäl att behandlas av utskottet i ett senare betänkande.

Utskottet avstyrker bifall till motion som har väckts med anledning av propositionen.

Utskottet avstyrker även bifall till motioner väckta under den allmänna motionstiden avseende pensionsålder, delad pensionsrätt, premiepensionssystemet, uppföljning av pensionssystemet, kvinnors pensionsförmåner och pension för vård av funktionshindrat barn.

I ärendet finns åtta reservationer och två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	7
Utskottets överväganden	8
Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension	8
Allmänna motioner om det reformerade ålderspensionssystemet	10
Pensionsålder m.m.	10
Uppföljning av pensionssystemet	12
Kvinnors pensionsförmåner	12
Pension för vård av funktionshindrat barn.....	14
Delad pensionsrätt	14
Premiepensionssystemet.....	16
Etiska fonder	16
Ideella fonder.....	17
Realräntefond	18
Återplacering i premiesparfonden	19
Generationsfonder inom Premiesparfonden	20
Förvaltning av Premiesparfonden.....	21
Reservationer	23
1. Kvinnors pensionsförmåner (punkt 5).....	23
2. Delad pensionsrätt (punkt 7)	23
3. Etiska fonder (punkt 8).....	24
4. Etiska fonder (punkt 8).....	24
5. Ideella fonder (punkt 9).....	25
6. Realräntefond (punkt 10).....	26
7. Återplacering i premiesparfonden (punkt 11)	26
8. Generationsfond inom premiesparfonden (punkt 12).....	26
Särskilda yttranden.....	28
1. Komplicerad lagstiftning m.m. (punkt 1)	28
2. Pension för vård av funktionshindrat barn (punkt 6).....	28
Bilaga 1. Förteckning över behandlade förslag.....	29
Bilaga 2: Regeringens lagförslag	34

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Komplicerad lagstiftning m.m.

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf22.

2. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag i proposition 2001/02:84 till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (2001:489) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (2000:799) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
4. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
5. lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd,
6. lag om ändring i lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närstående vård,
7. lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare,
8. lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster,
9. lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
10. lag om ändring i lagen (2001:762) om ändring i lagen (2000:781) om ändring i lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension,
11. lag om ändring i lagen (2001:763) om ändring i lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension,
12. lag om ändring i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter,
13. lag om ändring i lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet,
14. lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
15. lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,
16. lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet av 12 kap. 9 §, 13 kap. 2 och 5 §§ och 14 kap. 7 § bestäms till den 1 juni 2002,
17. lag om ändring i lagen (2001:492) om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
18. lag om ändring i lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
19. lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension med tillägg av ett fjärde stycke i 4 kap. 3 § med följande lydelse: Om den pensionsökande enligt 2 § lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensions-

rättigheter till och från Europeiska gemenskaperna har överfört värdet av pensionsrätt för inkomstpension, pensionsrätt för premiepension och värdet av rätt till tilläggspension och om någon överföring från gemenskaperna enligt 8 § samma lag därefter inte har skett, skall garantipensionen beräknas som om någon överföring till gemenskaperna inte hade skett.,

20. lag om ändring i lagen (2000:798) om ändring i lagen (1998:702) om garantipension med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet av 6 kap. 4–7 §§ bestäms till den 1 juni 2002,

21. lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag,

22. lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799),

23. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) med den ändringen att 11 kap. 40 § andra meningen skall ha följande lydelse. Efterlevandelivränta skall inte tas upp till den del livräntan enligt 7 kap. 10 och 11 §§ lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn medfört minskning av efterlevandestöd till barn och sådan del av barnpensionen som inte skall tas upp.,

24. lag om ändring i lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn.,

25. lag om ändring i lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn,

26. lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980),

27. lag om ändring i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter,

28. lag om ändring i lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.

3. Pensionsålder m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf242, 2001/02:Sf340 och 2001/02:Sf342.

4. Uppföljning av pensionssystemet

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf370.

5. Kvinnors pensionsförmåner

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf332 yrkande 1.

Reservation 1 (v)

6. Pension för vård av funktionshindrat barn

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf320.

7. Delad pensionsrätt

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf393 yrkande 10, 2001/02:Sf402 yrkande 3 och 2001/02:A211 yrkande 20.

Reservation 2 (mp)

8. Etiska fonder

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf297 och 2001/02:Sf344 yrkan-
dena 3 och 4.

Reservation 3 (v)

Reservation 4 (mp)

9. Ideella fonder

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf289 och 2001/02:Sf332
yrkande 3.

Reservation 5 (v, mp)

10. Realräntefond

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf332 yrkande 2.

Reservation 6 (v)

11. Återplacering i Premiesparfonden

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf332 yrkande 4 och
2001/02:Sf344 yrkande 1.

Reservation 7 (v, mp)

12. Generationsfond inom Premiesparfonden

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf332 yrkande 5.

Reservation 8 (v)

13. Förvaltning av Premiesparfonden

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf344 yrkande 2.

Stockholm den 3 april 2002

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Berit Andnor

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berit Andnor (s), Margit Gennser (m), Maud Björnemalm (s), Ulla Hoffmann (v), Gustaf von Essen (m), Mariann Ytterberg (s), Göran Lindblad (m), Lennart Klockare (s), Ronny Olander (s), Fanny Rizell (kd), Cecilia Magnusson (m), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c), Mona Berglund Nilsson (s), Claes Stockhaus (v), Magda Ayoub (kd) och Johan Pehrson (fp).

Redogörelse för ärendet

Den 1 januari 2001 trädde reformerade regler för utbetalning av ålderspension i kraft. Till och med utgången av 2002 kommer dock ålderspension i huvudsak att betalas ut enligt äldre regler. Från och med den 1 januari 2003 gäller de nya reglerna fullt ut, och all ålderspension kommer då att betalas ut enligt reformerade regler. De nya reglerna ger omfattande effekter på regelsystemen för efterlevandepension, förtidspension, bostadstillägg och andra regelsystem som är knutna till reglerna för ålderspension. Även dessa system har reformerats och de nya reglerna gäller även här fr.o.m. den 1 januari 2003.

I propositionen föreslås ett antal anpassningar och kompletteringar. Därutöver föreslås vissa justeringar och förtydliganden i redan beslutade regler.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (lagförslag 2.4) kommer att behandlas av utskottet i betänkande 2001/02:SfU16.

Regeringens lagförslag i övrigt återfinns i bilaga 2.

Utskottet behandlar en motion som väckts med anledning av propositionen.

Därtill behandlar utskottet ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden och som avser pensionssystemet.

Motionerna redovisas i bilaga 1.

Utskottets överväganden

Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör bifalla propositionen, dock att ikraftträdandet av vissa lagändringar senareläggs en månad till den 1 juni 2002. Riksdagen bör också anpassa lydelsen av ett lagförslag till en av riksdagen nyligen beslutad ändring av lagrummet samt besluta om ett förtydligande i ett annat av lagförslagen.

Riksdagen bör avslå en motion som har väckts med anledning av propositionen, vari begärs tillkännagivanden om bl.a. att regelverket är komplicerat.

Propositionen

I intjänandereglerna för ålderspension ingår pensionsrätt för barnår under barnets fyra första år. I reglerna finns inga särregler beträffande adoptivbarn. Detta innebär att en förälder till ett barn som har adopterats ofta inte kan tillgodoräkna sig fyra år med barnårsrätt. Regeringen föreslår nu följande. När pensionsgrundande belopp för barnår för åren 1960–1998 tillgodoräknas skall en särskilt förordnad vårdnadshavare, och den som med socialnämnds medgivande tagit emot ett barn i syfte att adoptera det, likställas med förälder. Den nya bestämmelsen skall träda i kraft fr.o.m. 2005. Pensionsgrundande belopp för barnår skall även tillgodoräknas en adoptivförälder för varje barn från den tidpunkt denne fått barnet i sin vård, dock längst t.o.m. det år barnet fyller 10 år. Förslaget skall gälla retroaktivt fr.o.m. 1960 med ikraftträdande fr.o.m. 2005. Pensionsgrundande belopp för barnår skall inte tillgodoräknas för mer än fyra år per barn om det inte finns synnerliga skäl. Det skall dock inte vara möjligt att tillgodoräkna mer än en förälder barnårsrätt för ett år för samma barn. Anmälan om barnårsrätt för förfluten tid skall göras till försäkringskassan senast den 31 januari 2006.

Regeringen föreslår vidare att den nedre åldersgränsen för rätt till pensionsgrundande inkomst tas bort för dem som omfattas av det reformerade ålderspensionssystemet. Ändringen skall gälla fr.o.m. intjänandeåret 1999 med ikraftträdande fr.o.m. intjänandeåret 2004.

Vad gäller garantipension för personer födda 1937 eller tidigare anges att riksdagen beslutade i november 2000 på förslag i proposition 1999/2000:127 att avskaffa det särskilda grundavdraget (SGA) för ålderspensionärer fr.o.m. januari 2003. Vidare beslutades att SGA, tillsammans med bosättningsbaserad folkpension och pensionstillskott, skall omvandlas till garantipension fr.o.m.

januari 2003. Efter omvandlingen till garantipension skall den totala allmänna pensionen efter skatteavdrag vara i princip lika stor som före omvandlingen. Beräkningsreglerna för garantipension till personer födda 1937 eller tidigare föreslås nu justeras med anledning av att SGA höjdes fr.o.m. januari 2001. I propositionen föreslås även att särskilda regler införs för beräkning av garantipension till efterlevandepension när efterlevandepensionen betalas ut avkortad. Därutöver föreslås ett antal kompletteringar och justeringar av de tidigare av riksdagen beslutade reglerna om efterlevandepension.

Även för reglerna om förmånerna sjukersättning och aktivitetsersättning som fr.o.m. den 1 januari 2003 ersätter de nuvarande förmånerna om förtidspension föreslås några ändringar.

För barn tillägg till förtidspension föreslås att reglerna i princip behålls oförändrade även efter 2002 för försäkrad som uppbär sjukersättning och för efterlevandestöd till barn föreslås att detta inte skall vara skattepliktigt.

Det föreslås därutöver vissa anpassningar, justeringar och följdändringar i ett antal lagar.

Motion

I motion Sf22 av Kerstin-Maria Stalin (mp) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande att många regelförändringar och regelsystem är komplicerade och svåradministrerade för försäkringskassan. I motionen yrkande 2 begärs ett tillkännagivande att förslaget om ändring i lagen (2000:798) om ändring i lagen (1998:702) om garantipension (lagförslag 2.21), avseende beräkning av garantipension för personer födda 1937 eller tidigare, är komplicerat och dessutom gravt orättvist eftersom det innebär en försämring för pensionärer med låga inkomster och förbättring för pensionärer med höga inkomster.

Utskottets ställningstagande

Den komplexitet som vissa delar av de föreslagna regeländringarna är behäftade med är främst till för att undvika sådana ändringar som skulle medföra försämringar för de pensionsberättigade fr.o.m. den 1 januari 2003 samt att så långt det låter sig göra anpassa reglerna till det nya pensionssystemet. Det finns i och för sig inte något att erinra mot detta. Utskottet anser att nämnda komplexitet, som inte nödvändigtvis behöver innebära att reglerna blir svåra att administrera, får accepteras.

Beträffande garantipension för personer som är födda 1937 eller tidigare avser ändringarna mindre justeringar syftande till att den totala pensionen efter skatteavdrag i princip skall vara lika stor före som efter den aktuella omvandlingen den 1 januari 2003. Det kan även noteras att för dem vars beräkningsunderlag inte överstiger 0,24 prisbasbelopp, och således inte omfattas av SGA, höjs underlaget ändå i syfte att minska marginaleffekterna.

Beträffande förslaget till lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension (lagförslag 2.20) har riksdagen den 20 mars 2002 beslutat om ett fjärde stycke i 4 kap. 3 § (dåvarande 3 kap. 3 §) med ikraftträdande den 1 juli 2002 (prop. 2001/02:21, bet. 2001/02:SfU9, rskr. 2001/02:181,

SFS 2002:128). Detta stycke finns inte upptaget i regeringens nuvarande lagförslag. Med anledning härav föreslår utskottet att lagförslaget kompletteras med detta stycke.

Beträffande förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (lagförslag 2.24) bör 11 kap. 40 § andra meningen förtydligas på så sätt att hänvisning även görs till 7 kap. 10 § lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn avseende samordning av livränta.

Beträffande de bestämmelser som regeringen föreslår träda i kraft den 1 maj 2002 (lagförslag 2.17 och 2.21), vilka avser bl.a. försäkringskassans och Riksförsäkringsverkets beslut vid utbetalning av premiepension, hanteringen av avdraget pensionsbelopp vid återbetalningsskyldighet samt vissa bestämmelser om uppgiftsskyldighet för den som uppbär eller har rätt till garantipension, föreslår utskottet, för att ge erforderlig tid för utfärdande och publicering av riksdagens beslut, att tidpunkten för ikraftträdandet skjuts fram till den 1 juni 2002.

Med hänsyn till det anförda tillstyrker utskottet propositionen med ovan angivna ändringar och avstyrker motion Sf22.

Allmänna motioner om det reformerade ålderspensionssystemet

Pensionsålder m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om pensionsålder m.m.

Motioner

I motion Sf242 av Kenneth Lantz och Sven Brus (kd) framhålls att det är av yttersta vikt att valmöjligheterna för pensionärer blir så många som möjligt. Livskvaliteten för äldre är helt beroende av detta. Dessutom finns det en stor samhällsekonomisk vinst att göra om äldre personer ges möjlighet att stanna kvar på arbetsmarknaden. Motionärerna ställer sig frågan om det över huvudtaget skall finnas en fast pensionsålder. I det reformerade pensionssystemet sparar alla förvärvsarbetande till sin egen pension, och det borde vara möjligt att själv avgöra när man vill ta ut denna. I USA finns ett mycket flexibelt pensionssystem som har gjort att en betydligt större andel av människorna över 65 år förvärvsarbetar i USA än i Västeuropa. Regeringen borde därför låta utreda hur äldre människor skall kunna ges ökade möjligheter att stanna kvar på arbetsmarknaden.

I motion Sf340 av Carlinge Wisberg och Lennart Värmbjörk (v) anfördes att det behövs ett nytt ersättningsystem som möjliggör för äldre arbetskraft att anpassa sin arbetstid till en tidsvolym som de har ork att klara av. Därigenom kan de till viss del stanna kvar på arbetsmarknaden. Motionärerna föreslår

därför att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att arbeta fram ett system som, genom ökade möjligheter till olika typer av äldreledighet eller delpension, ger äldre möjligheter att vara kvar längre i arbetslivet.

I motion Sf342 av Lennart Beijer m.fl. (v) begärs att regeringen lägger fram ett förslag till ett system med frivillig pension från fyllda 60 år. Motionärerna framhåller att det nya pensionssystemet kommer att leda till att löntagare önskar arbeta så länge som möjligt. Det bör därför finnas andra möjliga alternativ för de löntagare som inte kan eller orkar arbeta till full pensionsålder. Löntagare som fyllt 60 år bör på frivillig basis ges möjlighet att gå i pension eller i deltidspension. Ersättningen fram till ordinarie pensionsålder bör därvid motsvara arbetslöshetsersättningen och den slutliga pensionsnivån grundas på tidigare intjänad lön och den arbetslöshetsersättning som har erhållits.

Utskottets ställningstagande

I det nya pensionssystemet skall inkomstgrundad ålderspension kunna tas ut tidigast fr.o.m. 61 års ålder. Någon högsta åldersgräns för att påbörja uttag finns inte, men pension betalas senast ut fr.o.m. den månad den pensionsberättigade fyller 70 år om denne inte begärt annat. Garantipension får tas ut fr.o.m. 65 års ålder, och det gäller även om garantipensionen bara utges som utfyllnad. Rätt till inkomstgrundad pension skall kunna tjänas in efter 65 års ålder och även efter uttag av hel ålderspension. Pensionen skall kunna tas ut som hel, tre fjärdedels, halv och en fjärdedels pension. Den nya inkomstgrundade pensionen är således flexibel. Enligt en tvingande bestämmelse i lagen (1982:80) om anställningsskydd har arbetstagare numera även rätt men inte skyldighet att kvarstå i anställning till 67 års ålder.

Beträffande delpension har denna förmån inte kunnat beviljas efter december 2000. De sista utbetalningarna kommer att göras i december 2004. Det främsta motivet för avskaffandet av delpension har varit att det reformerade ålderspensionssystemet innefattar en sådan flexibilitet och medger individuella lösningar i sådan utsträckning att behovet av en särskild delpensionsförsäkring inte längre har ansetts vara tillräckligt. Utskottet ansåg i betänkande 1997/98:SfU13 s. 38 att det inte längre fanns ett behov av ett särskilt delpensionssystem i det reformerade pensionssystemet.

Frågan om flexibla lösningar avseende de äldres arbetstider kommer även att behandlas i den parlamentariska äldreberedningen (S 1998:08), Senior 2005, med slutbetänkande i maj 2003.

I Riksdagens revisorers rapport 2001/02:11 Statens avtalsförsäkringar anförs att den granskning som revisorerna har gjort visar att den försäkringsmodell som tillämpas för det statliga tjänstepensionssystemet medför betydande problem. Pensionrätten växer i takt med arbetstagarens tjänstetid. Värdet av den intjänade pensionrätten beror i sin tur på arbetstagarens lön de senaste fem kalenderåren. Om arbetstagaren får en löneökning ökar den intjänade pensionrätten i värde. Den värdeökning av pensionrätten som löneökningen innebär måste finansieras med en enda premieinbetalning, vilket direkt resul-

terar i en högre premie. Ju längre tjänstetid som arbetstagaren har bakom sig desto större premie måste tas ut för att täcka värdet på den ökade pensionsrätten. Löneökningar för äldre arbetstagare kan på så vis resultera i en kraftigt höjd premie. Ligger arbetstagarens årslön dessutom över 7,5 förhöjda prisbasbelopp, för vilket pensionsunderlag inte allmän pension utbetalas utan tjänstepension i stället utbetalas med ett relativt stort belopp, kan premiekostnaden ytterligare kraftigt påverkas. Risken är således stor att pensionssystemet leder till diskriminering av arbetskraft, i strid med de principer som bl.a. ligger bakom den arbetslinje som statsmakterna har uttalat sig för. Riksdagens revisorer har tidigare konstaterat att det låga arbetskraftsdeltagandet av äldre är ett problem. I skrivelse 1999/2000:RR13 angående arbetslinjens tillämpning för äldre, menade revisorerna att utformningen och tillämpningen av statliga regelverk måste vara av sådan art att de främjar en positiv utveckling av äldre arbetstagares deltagande på arbetsmarknaden.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Sf242, Sf340 och Sf342.

Uppföljning av pensionssystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motion om uppföljning av pensionssystemet.

Motion

I motion Sf370 av Bengt-Ola Rytting m.fl. (s) begärs tillkännagivande om uppföljning av det nya pensionssystemet bl.a. i frågor som avser förvaltning av premiepensionskapital, fördelning av pensionspoäng inom familjen och utvecklingen för de sämst ställda pensionärerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet förutsätter att utvecklingen av det reformerade pensionssystemet följs noga av berörda myndigheter och regeringen, bl.a. vad avser de frågor som berörs i motionen. En närmare analys av pensionssystemets ekonomiska ställning kommer även att göras år 2004.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion Sf370.

Kvinnors pensionsförmåner

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motion om kvinnors pensionsförmåner.

Jämför reservation 1 (v)

Motion

I motion Sf332 av Gudrun Schyman m.fl. (v) yrkande 1 anfördes att män och kvinnor inte har samma möjlighet till förvärvsinkomster under det nya pens-

ionssystemets intjänandetid. Kvinnor tvingas i större utsträckning än män arbeta deltid. Kvinnor lönediskrimineras även inom en rad områden. Dessutom missgynnas kvinnor pensionsmässigt av barnafödande. Motionärerna anser att något radikalt måste göras för att undvika framtida orättvisor mellan män och kvinnor inom pensionssystemets ram. Därför föreslås att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att lägga förslag på hur det nya pensionssystemets intjänandegrunder – utifrån det praktiska arbetslivet samt det sociala livet i övrigt – kan göras jämställt mellan kvinnor och män.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inför såväl principbeslutet 1994 som beslutet om det nya pensionssystemet 1998 granskat effekterna på kvinnors pensionsförmåner vid övergången till det nya systemet. I betänkande 1997/98:SfU13 framhöll utskottet bl.a. följande.

I det reformerade systemet sker inte några direkta omfördelningar mellan hög- och låginkomsttagare eller mellan män och kvinnor, dock med undantag av t.ex. barnårsrätten. De regler som gynnar kvinnor i förhållande till män (garantipensionen, barnårsrätten och delningstalet) dominerar över den regel som gynnar män i förhållande till kvinnor (pensionsrätt för pliktjänstgöring).

Garantipensionen är därtill så konstruerad att den för relativt stora grupper kommer att innebära en komplettering av den inkomstgrundade pensionen. Endast vid låg inkomstgrundad pension (1,26 prisbasbelopp för ogift respektive 1,14 prisbasbelopp för gift pensionstagare) görs avräkningen av garantipension krona för krona. I förhållande till riktlinjerna från 1994 valdes en slutlig lösning där marginaleffekterna är lägre (avräkning med 48 % av inkomster över nämnda nivå) för att bl.a. gynna personer som varit deltidsarbetande.

I betänkandet angavs vidare att utskottet har ansett att livsinkomstprincipen ger goda möjligheter för enskilda att påverka storleken av pensionen genom ökade förvärvsinkomster, och endast i vissa särskilt angivna fall skall pensionsrätt beräknas på fiktiva inkomster, vilka då finansieras över statsbudgeten eller av annat försäkringssystem. Det är samtidigt viktigt att det nya pensionssystemet inte missgynnar kvinnor. Enligt utskottets uppfattning innebar de då framlagda förslagen att det nya pensionssystemet utformats på ett sätt som innebar en rimlig avvägning vad avser kvinnors pensionsförmåner.

Även om det nya pensionssystemet således har positiva inslag för kvinnors pensionsförmåner vill utskottet, liksom vid behandlingen såväl 1994 som 1998, understryka att det är viktigt att följa utvecklingen från jämställdhetsynpunkt.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Sf332 yrkande 1.

Pension för vård av funktionshindrat barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motion om pension för vård av funktionshindrat barn.

Motion

I motion Sf320 av Margareta Andersson och Kenneth Johansson (c) begärs ett tillkännagivande om en extra översyn av pensionssystemet för att förbättra situationen för föräldrar som vårdat funktionshindrade barn. Motionärerna anför att många föräldrar i många år har vårdat sina funktionshindrade barn i hemmet. Ibland har de fått någon form av ersättning av samhället, ibland inte. Ibland har ersättningen varit pensionsgrundande, ibland inte. Motionärerna anser att föräldrarnas omvårdnad om de funktionshindrade barnen har inneburit stora besparingar för samhället förutom att både barnet och föräldern upplevt glädje och trygghet i situationen. Samhället borde därför kunna göra en översyn av de regler som gäller i syfte att ge dessa föräldrar någon form av livränta eller extra pensionstillskott.

Utskottets ställningstagande

Pensionsgrundande ersättningar för vård av funktionshindrat barn utgår i form av vårdbidrag och assistansersättning efter behovsprövning. Vårdbidrag, som för närvarande kan utges längst till dess barnet fyller 16 år, kommer fr.o.m. 2003 att kunna utges längst till halvårsskiftet det år den unge fyller 19 år. Särskilt pensionstillägg till ålderspension kan utges till förälder som är född 1953 eller tidigare och som före 1999 har vårdat sjukt eller handikappat barn under minst sex vårdår och därvid har avstått från förvärvsarbete.

Utskottet finner inte skäl att föreslå införande av någon ytterligare ersättningsform med anledning av föräldrars vård av barn med funktionshinder eller att ta initiativ till en utvidgning av pensionstillägget. Därmed avstyrker utskottet bifall till motion Sf320.

Delad pensionsrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om delad pensionsrätt.

Jämför reservation 2 (mp)

Motioner

I motion Sf393 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) begärs i yrkande 10 att regeringen lägger fram ett förslag om delad pensionspoäng mellan makar eller sammanboende.

Även i motion Sf402 av Matz Hammarström m.fl. (mp) begärs i yrkande 3 att regeringen lägger fram förslag till ändring angående möjligheten att dela på pensionspoäng. Motionärerna anser att par med barn själva skall få välja om de vill dela på gemensamt intjänade pensionspoäng till dess barnen är i en viss ålder, t.ex. 15 år.

I motion A211 av Maria Larsson m.fl. (kd) begärs i yrkande 20 att regeringen lägger fram förslag om att pensionspoäng automatiskt delas lika mellan föräldrarna till dess barnet är 12 år.

Utskottets ställningstagande

Pensionsarbetsgruppen föreslog i betänkandet Reformerat pensionssystem (Ds 1992:89) att en möjlighet skulle införas för makar födda år 1954 eller senare att dela pensionsrätt intjänad inom det reformerade pensionssystemet. Delningen skulle vara frivillig och ske fortlöpande år för år under tiden för äktenskapets bestånd så länge utträde ur systemet inte anmäldes. Regeringen gav i princippropositionen uttryck för samma uppfattning (prop. 1993/94:250 s. 129 f.). Denna godtogs även av riksdagen. Under det fortsatta beredningsarbetet med pensionsreformen utarbetades ett detaljerat förslag till en ordning för delning av pensionsrätt mellan makar (se promemorian Reformerat pensionssystem – lag om inkomstgrundad pension m.m. [Ds 1995:41]). Under remissbehandlingen anfördes dock stark kritik mot den föreslagna ordningen.

Med anledning av kritiken, främst det förhållandet att delning med hänsyn till samspelet med garantipensionssystemet skulle kunna få ekonomiska konsekvenser som makarna inte hade möjlighet att förutse, inriktades det fortsatta beredningsarbetet på att undersöka om det kunde finnas andra lösningar som gav makar möjlighet att reglera ojämna pensionsrättsförhållanden. De överväganden som därefter gjordes resulterade i att makar gavs möjlighet att – i stället för att dela pensionsrätt – löpande överföra pensionsrätt inom premiereservsystemet från den ena maken till den andra (prop. 1997/98:151, bet. 1997/98:SfU13). Endast premiepensionsrätt som intjänats under äktenskapet kan bli föremål för överföring. Överföring skall vara frivillig, ske fortlöpande år från år och omfatta hela den premiepensionsrätt som en make tjänat in för året. Överföring av rätt till premiepension skall inte påverka rätten till garantipension.

I betänkande 1997/98:SfU13 s. 90 anförde utskottet följande. Syftet med en delning av pensionsrätt är att i ett större perspektiv utjämna makars pensionsrättsförhållanden. Utskottet anser att det förslag som nu läggs, om en rätt att inom premiepensionen överföra pensionsrätt, tillgodoser detta syfte samtidigt som en överföring inte innebär någon avgörande minskning av pensionsrätten för makarna. Utskottet delar uppfattningen att överföringen skall vara frivillig och endast vara möjlig för premiepension som tjänats in under äktenskapet samt omfatta hela pensionen. Genom denna lösning blir konsekvenserna av en överföring lättare att förutse. En eventuell rätt till garantipension skall bedömas utan hänsyn till att överföring skett. Detta kan medföra att den totala pensionen kommer under den basnivå som föreslås för garantipension.

Utskottet anser emellertid att denna reduktion av pensionen kan anses acceptabel.

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och avstyrker motionerna Sf393 yrkande 10, Sf402 yrkande 3 och A211 yrkande 20.

Premiepensionssystemet

Etiska fonder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om etiska fonder.

Jämför reservationerna 3 (v) och 4 (mp)

Motioner

I motion Sf297 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) begärs ett tillkännagivande om vad som i motionen anförs om premiepensionsfondernas fondplacering. Motionärerna anser att varken Premiepensionsmyndigheten (PPM) eller Sjunde AP-fonden skall ha några aktiefonder där börsnoterade företag baserade på pornografi eller prostitution finns med.

I motion Sf344 av Kerstin-Maria Stalin och Barbro Feltzing (mp) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande att PPM bör få i uppgift att utvärdera och granska premiepensionsfonderna utifrån etiska, sociala och miljömässiga aspekter. Motionärerna anser att det är viktigt och fullt möjligt att besluta att fonder i premiepensionssystemet måste följa de avtal som Sverige ställt sig bakom såsom FN:s konventioner, internationella miljööverenskommelser m.m. I motionen yrkande 4 begärs ett tillkännagivande att Sverige, likt England, skall kräva att alla pensionsfonder skall redovisa sociala, etiska och miljömässiga ställningstaganden och riktlinjer för sin verksamhet som en konsumentupplysning.

Utskottets ställningstagande

Med s.k. etiska fonder avses fonder där fondförvaltaren undviker företag som producerar exempelvis vapen, alkohol, möbler av tropiska träslag eller företag som tillåter barnarbete eller har undermåliga arbetsvillkor för de anställda. Fonderna kan även avstå från att investera i företag där det förekommer diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet eller religion. Vidare finns på marknaden också fonder med miljöinriktning.

I samband med beslut våren 2000 om att organisera om Allmänna pensionsfonden beslutades att de fyra nya s.k. buffertfonderna och Sjunde AP-fonden årligen skulle fastställa en verksamhetsplan, i vilken bl.a. en beskrivning skulle ingå av vilka miljö- och etikhänsyn fonden skulle ta i placeringsverksamheten.

Utskottet fann i betänkande 2000/01:SfU13 inte skäl att föreslå några ändringar vad gällde placeringsreglerna för bl.a. Sjunde AP-fonden.

I Premiesparfondens årsberättelse 2001 anges att i placeringsverksamheten skall Sjunde AP-fonden ta miljö- och etikhänsyn utan att göra avkall på det övergripande målet om hög avkastning. Det sker på så sätt att aktieplaceringar görs endast i företag som enligt fondens bedömning på ett godtagbart sätt följer kraven i internationella konventioner som Sverige har undertecknat. De konventioner som avses är främst konventioner om de mänskliga rättigheterna, barnkonventionen, ILO-konventionen, internationella miljökonventioner och konventioner mot mutor och korruption. Aktieplaceringar är möjliga i 2 000–2 500 företag över hela världen. Samtliga dessa har granskats utifrån de angivna principerna. Granskningen var slutförd i juni 2001 och resulterade i att vissa företag undantogs från placeringar i Premiesparfonden.

I proposition 2000/01:135 Handlingsplan för konsumentpolitiken 2001–2005 s. 48 konstaterade regeringen att marknadsföringen av etiska fonder och miljöfonder föreföll vara relativt omfattande och att konsumenternas intresse av att placera sina tillgångar i aktiefonder som gjorde placeringar utifrån etiska ställningstaganden föreföll ha ökat. I likhet med Konsumentpolitiska kommittén ansåg regeringen att det var viktigt att berörda myndigheter nogga följde denna utveckling och verkade för att informationen var klar och tydlig samt utformad på ett sådant sätt att konsumenter kunde göra väl avvägda val på marknaden för etiska fonder. Regeringen gjorde mot denna bakgrund bedömningen att Konsumentverket borde ges i uppdrag att verka för en förbättring av informationen om etiska fonder.

Sjunde AP-fonden har således inlett ett omfattande arbete med att formulera och implementera etiska regler i placeringsverksamheten. Utskottet ser positivt på detta och på det av regeringen aviserade uppdraget till Konsumentverket. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och avstyrker därmed motionerna Sf297 och Sf344 yrkandena 3 och 4.

Ideella fonder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om ideella fonder.

Jämför reservation 5 (v, mp)

Motioner

I motion Sf289 av Kerstin-Maria Stalin (mp) begärs att riksdagen beslutar om en lagändring som möjliggör att premiepensionsmedel skall få placeras i s.k. ideella fonder.

Även Gudrun Schyman m.fl. (v) begär i motion Sf332 yrkande 3 att regeringen lägger fram ett sådant förslag. Motionärerna anser att lika väl som en del av avkastningen på premiepensionsspararens pengar går ur systemet på grund av förvaltarnas avgifter skall pensionsspararen ha friheten att kunna välja att placera sina medel i ideella fonder där en liten del av avkastningen går till ideella ändamål.

Utskottets ställningstagande

Enligt 8 kap. 3 § andra stycket lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) får premiepensionsmedel inte placeras i fonder som enligt de för fonden gällande bestämmelserna kan dela ut medel till andra än andelsägarna. Bestämmelserna infördes den 1 januari 2000 (prop. 1999/2000:12, bet. 1999/2000:SfU6, rskr. 1999/2000:99). I propositionen framhölls att premiepensionssystemet skulle vara ett slutet ekonomiskt system, dvs. det skulle varken skjutas till ytterligare penningmedel eller användas medel för andra ändamål än sådana som slutligt syftade till pensionsutbetalningar. Denna princip ansågs vara så grundläggande för systemets funktion och legitimitet hos de enskilda att de fonder där en del av fondförmögenheten används för andra ändamål än utbetalningar till andelsägarna inte borde tillåtas i premiepensionssystemet. Den enskilde skulle alltså inte ha möjlighet att placera sina premiepensionsmedel i s.k. ideella fonder.

Utskottet noterade i nämnda betänkande s. 11 att sparande i ideella fonder utgjorde ett populärt inslag för den breda allmänheten och uttryckte förståelse för att det framstod som svårbegripligt om en sådan möjlighet inte fanns inom ramen för pensionssparandet i premiepensionssystemet. Ett sparande i en sådan fond innebar dock i praktiken att spararen skänkte bort avkastningen helt eller delvis på detta pensionskapital. Hade utrymme funnits att generellt sett avstå från denna avkastning borde avsättningen till pensionssystemet i stället ha varit motsvarande lägre. Så var emellertid inte fallet. Utskottet, som delade regeringens uppfattning vad gällde det principiella resonemanget om varför medel inte borde få placeras i ideella fonder, framhöll dock att de ideella fondernas betydelse för samhällsnyttan var utomordentligt stor, och att medel från dessa finansierade väsentliga delar inom exempelvis medicinsk forskning och olika miljöprojekt. Enligt utskottets mening vore det olyckligt om sparandet inom ramen för premiepensionssystemet skulle få den effekten att sparande i ideella fonder i mer betydande omfattning skulle komma att minska. Utskottet ansåg att denna fråga särskilt borde följas upp. Utskottet tillstyrkte regeringens förslag och avstyrkte motioner om ideella fonder.

Utskottet, som vidhåller sitt tidigare ställningstagande, avstyrker motionerna Sf289 och Sf332 yrkande 3.

Realräntefond

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motion om realräntefond.

Jämför reservation 6 (v)

Motion

I motion Sf332 av Gudrun Schyman m.fl. (v) yrkande 2 begärs att regeringen ger Sjunde AP-fonden i uppdrag att starta en realräntefond som placerar i svenska realränteobligationer. Motionärerna anför att en sådan placering är

skyddad både mot inflation och växelkursutveckling och att administrationskostnaderna bör kunna hållas mycket låga.

Utskottets ställningstagande

En bärande tanke i lagstiftningen om premiepensionen är att den statliga förvaltningen hos Sjunde AP-fonden skall vara jämförbar och likvärdig med de privata placeringsalternativen för premiepensionen. Av den anledningen har det eftersträvat att det så långt möjligt skall gälla samma regler för dessa olika alternativ. Den totala risknivån i Sjunde AP-fondens placeringar skall vara låg och fondmedlen, vid vald risknivå, placeras så att långsiktigt hög avkastning uppnås. För förvaltningen av Premievals-fonden krävs dock inte att den totala risknivån skall vara låg. Utskottet har inget att erinra mot dessa målsättningar. Utskottet vill dock framhålla att en realräntefond även finns att tillgå som privat placeringsalternativ.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Sf332 yrkande 2.

Återplacering i Premiesparfonden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om återplacering i Premiesparfonden.

Jämför reservation 7 (v, mp)

Motioner

I motion Sf332 yrkande 4 av Gudrun Schyman m.fl. (v) begärs att regeringen lägger fram förslag till en lagändring för placeringsreglerna för premiepensionen så att aktiv återplacering i Sjunde AP-fondens premiesparfond möjliggörs. Motionärerna anför att Premiesparfondens förvaltning av pensionsmedel liknar många andra fonder men med en lägre riskprofil. Pensionsspararna måste ges möjlighet till aktiv återplacering i fonden av pensionsmedel som placerats i annan fond, likaså få nya medel placerade i Premiesparfonden.

I motion Sf344 yrkande 1 av Kerstin-Maria Stalin och Barbro Feltzing (mp) begärs ett tillkännagivande om ”val” till Premiesparfonden. Motionärerna anför att denna fond, som har en avsevärt mindre kostsam administration än andra fonder, skall innebära ett mindre risktagande och därmed också mindre risk för icke-etiska placeringar. Återplacering i fonden av pensionsmedel för den som placerat medel i en annan fond måste göras möjlig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har redan tidigare (bet. 1999/2000:SfU6 s. 8) framhållit att den som en gång gjort ett aktivt val av fond inte i ett senare skede genom att avstå från val av fond kan komma att tillhöra icke-väljarkollektivet. Denne kan således få varken nya medel placerade i Premiesparfonden eller medel som tidigare placerats i annan fond flyttade till denna fond. Utskottet har därför ansett att

pensionsspararna aktivt bör kunna välja att placera i fond med samma låga risk och samma avkastningskrav som Premiesparfonden och att regeringen borde återkomma till riksdagen när tillräckliga erfarenheter vunnits om val och byte av fond.

Bakom detta utskottets uttalande låg uppfattningen att placeringsinriktningen för förvaltningen av icke-väljarnas medel skulle skilja sig från andra fonder. Bland annat hade i det ursprungliga utredningsbetänkandet (SOU 1997:131) anförts att inriktningen exempelvis skulle kunna vara 70 % i räntebärande placeringar, 20 % i svenska aktier och 10 % i utländska aktier. Den exakta utformningen av Premiesparfonden låstes dock inte fast i lagstiftningen för att placeringarna skulle kunna anpassas efter utvecklingen (prop. 1997/98:151). Härefter har AP-fonderna reformerats, och vissa justeringar har gjorts av målet för Sjunde AP-fondens förvaltning. Kravet på långsiktigt hög avkastning har kommit i förgrunden för placeringsverksamheten men med en fortsatt låg riskprofil för Premiesparfonden.

Premiesparfonden startade den 2 november 2000 i och med att PPM placerade de första ”icke-väljarnas” pensionsmedel i fonden. I årsberättelsen för 2000 anges att förvaltningen av Premiesparfondens tillgångar styrs av en normportfölj. Den visar den långsiktiga fördelningen av fondens olika tillgångsslag, uttryckt som andel av fondens totala marknadsvärde: aktier 85 % (svenska 20 %, utländska 65 %) och räntebärande placeringar 15 %. Fondförmögenheten den 31 december 2000 var 15 miljarder kronor. Marknadsvärdet för aktierelaterade värdepapper var drygt 5 miljarder kronor (33 %) och för ränterelaterade närmare 8,5 miljarder kronor (54 %). Övriga fordringar uppgick till närmare 2 miljarder kronor (13 %).

Mot bakgrund av det anförda ansåg utskottet i betänkande 2000/01:SfU13 att pensionsspararna torde ha relativt goda möjligheter att finna en annan fond med sådan placeringsinriktning som Premiesparfonden numera hade.

För närvarande består fondens innehav av 25 % svenska aktier, 65 % utländska aktier, 9 % svenska realränteobligationer och 1 % kassa.

Utskottet vidhåller sitt senast gjorda ställningstagande och avstyrker motionerna Sf332 yrkande 4 och Sf344 yrkande 1.

Generationsfonder inom Premiesparfonden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motion om generationsfonder inom Premiesparfonden.

Jämför reservation 8 (v)

Motion

I motion Sf332 av Gudrun Schyman m.fl. begärs i yrkande 5 att regeringen lägger fram ett förslag om att Premiesparfondens konstruktion ändras så att den tillåts erbjuda generationsfonder. Motionärerna anser att eftersom Premi-

esparfonden numera i övrigt liknar andra fonder så bör samma regler gälla för denna fond som för andra fonder.

Utskottets ställningstagande

Med generationsfonder avses fonder som vänder sig till särskilda åldersgrupper. Syftet med sådana fonder är att bättre kunna beakta att pensions sparare av olika åldrar generellt har olika lång placeringshorisont.

I proposition 1999/2000:12 Statlig förvaltning av premiepensionsmedel, m.m. s. 18 konstaterade regeringen att det i och för sig fanns goda skäl att göra det möjligt för Sjunde AP-fondsstyrelsen att erbjuda, såväl de pensions sparare som inte gjorde något val av fond som dem som aktivt valt statlig förvaltning av premiepensionsmedlen, placering i s.k. generationsfonder. Det redovisades dock inte något lagförslag om detta. Till stöd härför anfördes det angelägna i att de första fondvalen för de enskilda kunde ske före utgången av år 2000. Inrättandet av generationsfonder skulle kräva ytterligare bearbetning av de datasystem hos PPM som skulle hantera bl.a. dessa fondval och som var under leverans till myndigheten. Ett sådant merarbete bedömdes som en olämplig belastning för PPM under det dåvarande intensiva uppbyggnadsarbetet. I propositionen slogs dock fast att frågan om generationsfonder borde övervägas ytterligare och att regeringen hade för avsikt att, efter samråd med Genomförandegruppen, återkomma till riksdagen i den delen.

I frågesvar den 27 februari 2002 på fråga 2001/02:791 har finansministern uppgett följande. Regeringen har uttalat att det i och för sig finns goda skäl att göra det möjligt för Sjunde AP-fonden att erbjuda förvaltning av premiepensionsmedel i s.k. generationsfonder. Frågan har sedan dess övervägts ytterligare, bl.a. i samband med en redovisning från Sjunde AP-fonden i januari 2001 av ett antal förslag till utformning av generationsfonder. Från PPM:s sida har framförts ett starkt önskemål att lagstiftaren närmare anger vilken utformning som kan komma i fråga. Behovet av generationsfonder är mindre på kort än på lång sikt, eftersom premiepensionen alltså utgör en liten andel av den totala pensionen.

Utskottet noterar att frågan om förvaltning av pensionsmedel i generationsfonder i Sjunde AP-fonden bereds inom Regeringskansliet. Utskottet avstyrker motion Sf332 yrkande 5.

Förvaltning av Premiesparfonden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motion om förvaltning av Premiesparfonden.

Motion

I motion Sf344 av Kerstin-Maria Stalin och Barbro Feltzing (mp) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om

risktagande i Premiesparfonden. Motionärerna anför att Premiesparfondens förvaltare har planer på, och i viss utsträckning redan börjat, att förstärka sitt risktagande med bl.a. satsning på fler utländska aktier.

Utskottets ställningstagande

I samband med att AP-fonderna reformerades år 2000 gjordes vissa justeringar av målet för Sjunde AP-fondens förvaltning. Kravet på långsiktigt hög avkastning kom i förgrunden för placeringsverksamheten men med en fortsatt låg riskprofil för Premiesparfonden. Enligt bestämmelser om mål för placeringsverksamheten skall således den totala risknivån i Premiesparfondens placeringar vara låg och fondmedlen, vid vald risknivå, placeras så att långsiktigt hög avkastning uppnås.

I Premiesparfondens årsberättelse för 2001 anges att målet för fonden är att totalavkastningen under löpande femårsperioder skall motsvara minst genomsnittet för samtliga fonder inom premiepensionssystemet, men med en lägre risk. Medlen fördelas mellan olika tillgångsslag, mellan olika geografiska marknader samt inom tillgångsslag så att god riskspridning uppnås. Förvaltningen styrs av en normportfölj. Den utformades med syfte att uppnå det fastställda förvaltningsmålet. Utformningen gjordes mot bakgrund av bl.a. antaganden om den genomsnittliga andelen aktieplaceringar och därmed risknivån i hela premiepensionssystemet. Efter det första fondvalet visade det sig att den totala andelen aktieplaceringar i premiepensionssystemet blev betydligt högre än vad som tidigare hade antagits. Det var därför möjligt att, inom ramen för det fastställda förvaltningsmålet, öka såväl risknivå som förväntad avkastning i Premiesparfonden genom att öka andelen aktier. Därför ändrades den strategiska tillgångsfördelningen till följande (tidigare tillgångsfördelning anges inom parentes). Svenska aktier 25 % (20 %), utländska aktier 65 % (65 %), svenska realränteobligationer 9 % (14 %) och kassa 1 % (1 %). I årsberättelsen anges vidare att det är för tidigt att göra en utvärdering av målet för verksamheten. För perioden från fondens start i november 2000 till utgången av år 2001 är dock målet uppfyllt.

Utskottet noterar att Sjunde AP-fonden, som förvaltar Premiesparfonden, skall stå under tillsyn av Finansinspektionen samt att revisor, som vid fullgörandet av sitt uppdrag får kännedom om förhållanden som kan utgöra en väsentlig överträdelse av de författningar som reglerar verksamheten, skall anmäla detta till Finansinspektionen.

Utskottet finner inte skäl till att nu göra något ytterligare uttalande i den aktuella frågan och avstyrker motion Sf344 yrkande 2.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Kvinnors pensionsförmåner (punkt 5)

av Ulla Hoffmann och Claes Stockhaus (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:Sf332 yrkande 1.

Ställningstagande

Det nya ålderspensionssystemet bärs upp av livsinkomstprincipen och kan vidare sägas bygga på inkomstmaximering för att erhålla en någorlunda dräglig pension. Män och kvinnor har dock inte samma möjlighet att påverka sina inkomster. Kvinnor tvingas i större utsträckning än män ofrivilligt arbeta deltid och utföra obetalt arbete. Vidare lönediskrimineras kvinnor. De missgynnas även pensionsmässigt av barnafödande. Därtill kommer att det nya ålderspensionssystemet ”uppmuntrar” till arbete även efter 65 års ålder för att man skall erhålla en högre pension. Problemet är dock att många inte ens orkar arbeta fram till denna ålder på grund av förslitande arbetsuppgifter, dåliga arbetsmiljöer, låga löner och dubbelarbete. Detta gäller ofta kvinnor och inte minst dem med arbete inom offentlig sektor. Pensionssystemet är således långt ifrån jämställt.

Något radikalt måste göras för att undvika framtida orättvisor mellan män och kvinnor inom pensionssystemets ram. Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att lägga förslag på hur det nya pensionssystemets intjänandegrunder – med utgångspunkt från det praktiska arbetslivet samt det sociala livet i övrigt – kan göras jämställt mellan kvinnor och män.

2. Delad pensionsrätt (punkt 7)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:Sf393 yrkande 10 och 2001/02:Sf402 yrkande 3 samt avslår motion 2001/02:A211 yrkande 20.

Ställningstagande

Makar och sambor skall rättvist kunna dela på pensionsrätter och därmed ha möjlighet att åstadkomma pensionsmässig likställighet dem emellan. Detta kan också hjälpa till att öka medvetenheten hos människor om olika livsval och deras betydelse, inte bara när det gäller ekonomin, utan också när det gäller andra värden i livet.

3. Etiska fonder (punkt 8)

av Ulla Hoffmann och Claes Stockhaus (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:Sf297 och avslår motion 2001/02:Sf344 yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

Enligt uppgift går t.ex. en porrproducents bolag bra på Nasdaqbörsen och ger hög avkastning. Australiska bordeller har börsnoterats. Några rapporter om avkastning har dock ännu inte publicerats.

Frihet från sexualiserat våld är en fråga om mänskliga rättigheter. Det sexualiserade våldet är ett samlingsbegrepp för våld mot kvinnor, könsstämpling, sexuella trakasserier, pornografi, prostitution och människohandel för sexuell exploatering. Det svenska samhället har tagit ställning i fråga om det sexualiserade våldet, bl.a. genom lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster. Det blir därför direkt stötande att det inom premiepensionssystemet finns aktiefonder vars avkastning är beroende av sexuellt utnyttjande av kvinnors kroppar.

I premiepensionssystemet skall således inte finnas några aktiefonder som inkluderar börsnoterade företag som baserar sin verksamhet på pornografi eller prostitution.

4. Etiska fonder (punkt 8)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:Sf344 yrkandena 3 och 4 och avslår motion 2001/02:Sf297.

Ställningstagande

Människor skall kunna välja fonder som tar etiska, moraliska och miljömässiga hänsyn. Många människor ser det som en långsiktig investering att spara i fonder med etiska regler för att på så vis kunna påverka inriktningen på företags verksamhet och därmed indirekt den värld vi lever i. Det har även visat sig att fonder med etiska regler inte haft sämre avkastning än andra fonder.

Det ”etiska” i de fonder som kallar sig så, innebär ofta inte mer än att de inte placerar kapital i företag som bygger sin verksamhet på alkohol, tobak och vapenproduktion. Andra fonder följer konventioner och andra internationella överenskommelser angående barnarbete, olika former av diskriminering, miljön m.m.

Det kan ifrågasättas om det är rimligt att det i ett allmänt pensionssystem placeras skattepengar i fonder som investerar i företag utan att ha minsta kontroll på hur dessa företag förhåller sig till de etiska aspekter som i andra sammanhang anses vara grundläggande och som Sverige verkar för att ge en större genomslagskraft internationellt. Det är viktigt och fullt möjligt att besluta om att premiepensionsfonderna måste acceptera den typ av avtal som Sverige enligt ovan ingått. PPM bör därför utvärdera premiepensionsfonderna utifrån etiska, sociala och miljömässiga aspekter.

Fler länder brottas med samma problem. I England t.ex. kräver regeringen att alla engelska pensionsfonder skall deklarerat social, ethical and environmental policies. Alla premiepensionsfonder bör åläggas att göra detsamma som en konsumentupplysning.

5. Ideella fonder (punkt 9)

av Ulla Hoffmann (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Claes Stockhaus (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:Sf289 och 2001/02:Sf332 yrkande 3.

Ställningstagande

Den som vill skall kunna placera sina premiepensionsmedel i ideella fonder. Likaväl som en del av avkastningen på premiepensionsspararens kapital går ur systemet genom förvaltarnas avgifter, skall pensionsspararen ha friheten att placera sina medel i ideella fonder där en liten del av avkastningen går till ideella ändamål. Detta kommer endast att få en marginell inverkan på det totala pensionsbeloppet. Att inskränka denna möjlighet motverkar människors valfrihet och önskan att verka solidariskt och ideellt.

Regeringen bör lägga fram ett förslag till lagändring som möjliggör att premiepensionsmedel kan placeras i ideella fonder.

6. Realräntefond (punkt 10)

av Ulla Hoffmann och Claes Stockhaus (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:Sf332 yrkande 2.

Ställningstagande

De nuvarande fonderna i premiepensionssystemet bygger till för stor del på spekulation och risktagande. En realräntefond som placerar i svenska realränteobligationer är däremot skyddad både mot inflation och växelkursutveckling. En annan fördel är att administrationskostnaderna kan hållas mycket låga. En realräntefond bör finnas att tillgå inom Sjunde AP-fonden, som således bör ges i uppdrag att starta en sådan fond.

7. Återplacering i Premiesparfonden (punkt 11)

av Ulla Hoffmann (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Claes Stockhaus (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:Sf332 yrkande 4 och 2001/02:Sf344 yrkande 1.

Ställningstagande

Premiesparfondens förvaltning av pensionsmedel liknar många andra fonders men med en lägre riskprofil. Det är inte möjligt att placera premiepensionsmedel i Premiesparfonden om man har gjort ett aktivt val av en premiepensionsfond. Vi anser att denna begränsning i valfriheten måste tas bort. Pensionsspararna måste ges möjlighet till aktiv återplacering i Premiesparfonden av pensionsmedel som placerats i annan fond och kunna få nya pensionsmedel placerade i fonden.

8. Generationsfond inom Premiesparfonden (punkt 12)

av Ulla Hoffmann och Claes Stockhaus (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:Sf332 yrkande 5.

Ställningstagande

Eftersom Premiesparfonden numera liknar andra fonder så bör samma regler gälla för den som för övriga fonder. Premiesparfonden måste därför ges möjlighet att erbjuda sparande i generationsfonder för att kunna svara mot de önskemål som finns. Regeringen bör således lägga fram ett förslag om detta.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Komplicerad lagstiftning m.m. (punkt 1)

av Kerstin-Maria Stalin (mp)

Jag anser att många av de aktuella regelförändringarna och regelsystemen är alltför komplicerade och för försäkringskassorna svåradministrerade.

2. Pension för vård av funktionshindrat barn (punkt 6)

av Birgitta Carlsson (c)

Många föräldrar har i många år vårdat sina funktionshindrade barn i hemmet. Ibland har de fått någon form av ersättning av samhället, ibland inte. Ibland har ersättningen varit pensionsgrundande, ibland inte. Föräldrarnas omvårdnad om de funktionshindrade barnen har inneburit stora besparingar för samhället förutom att både barnet och föräldern upplevt glädje och trygghet i situationen. Jag anser därför att dessa föräldrar bör få någon form av livränta eller extra pensionstillskott.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:84 Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension har regeringen (Socialdepartementet) föreslagit att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (2001:489) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (2000:799) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
5. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
6. lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd,
7. lag om ändring i lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård,
8. lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare,
9. lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster,
10. lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
11. lag om ändring i lagen (2001:762) om ändring i lagen (2000:781) om ändring i lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension,
12. lag om ändring i lagen (2001:763) om ändring i lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension,
13. lag om ändring i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter,
14. lag om ändring i lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet,
15. lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
16. lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,
17. lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
18. lag om ändring i lagen (2001:492) om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,

19. lag om ändring i lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
20. lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension,
21. lag om ändring i lagen (2000:798) om ändring i lagen (1998:702) om garantipension,
22. lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag,
23. lag om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799),
24. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
25. lag om ändring i lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn,
26. lag om ändring i lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn,
27. lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980),
28. lag om ändring i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter,
29. lag om ändring i lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.

Lagförslagen återfinns som bilaga 2 till betänkandet.

Lagförslaget 2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt kommer att behandlas i betänkandet 2001/02:SfU16 Socialförsäkringsförmåner vid institutionsvistelse.

Följdmotion

2001/02:Sf22 av Kerstin-Maria Stalin (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att många regelförändringar och regelsystem till följd av det reformerade pensionssystemet är komplicerade och för försäkringskassorna svåradministrerade.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att förslaget om ändring vad gäller garantipension är komplicerat och dessutom gravt orättvist.

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:Sf242 av Kenneth Lantz och Sven Brus (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att utreda hur regelförändringar skulle kunna leda till ökad valfrihet för äldre.

2001/02:Sf289 av Kerstin-Maria Stalin (mp):

Riksdagen beslutar om ändring i 20 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och 15 kap. 16 § lagen (1968:674) om inkomstgrundad ålderspension enligt vad som anförs i motionen.

2001/02:Sf297 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om premiepensionsfondernas fondplacering.

2001/02:Sf320 av Margareta Andersson och Kenneth Johansson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en extra översyn av pensionssystemet för att förbättra situationen för föräldrar som vårdat funktionshindrade barn.

2001/02:Sf332 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att se över huruvida det nya ålderspensionssystemets intjänandeogrunder kan göras jämställt mellan män och kvinnor.
2. Riksdagen begär att regeringen ger Sjunde AP-fonden i uppdrag att starta en realräntefond som placerar i svenska realränteobligationer enligt vad i motionen anförs.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en lagändring som möjliggör att premiepensionsmedel kan placeras i ideella fonder.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en lagändring för placeringsreglerna för premiepensionen så att aktiv återplacering i Sjunde AP-fondens premiesparfond möjliggörs.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring så att Premiesparfondens konstruktion ändras så att den tillåts erbjuda generationsfonder.

2001/02:Sf340 av Carlinge Wisberg och Lennart Värmbjörk (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om äldreledighet eller delpension som ger löntagare ökade möjligheter att vara kvar längre i arbetslivet.

2001/02:Sf342 av Lennart Beijer m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ett system med frivillig pension från fyllda 60 år.

2001/02:Sf344 av Kerstin-Maria Stalin och Barbro Feltzing (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ”val” till Premiepensionsfonden.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om risktagande i premiesparfonden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att PPM bör få i uppgift att utvärdera och granska fonderna utifrån etiska, sociala och miljömässiga aspekter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige likt England skall kräva att alla pensionsfonder skall redovisa sociala, etiska och miljömässiga ställningstaganden och riktlinjer för sin verksamhet såsom konsumentupplysning.

2001/02:Sf370 av Bengt-Ola Rytter m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att följa frågan om det nya pensionssystemet.

2001/02:Sf393 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp):

10. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring enligt vad som i motionen anförs om delad pensionspoäng.

2001/02:Sf402 av Matz Hammarström m.fl. (mp):

3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring angående möjligheten att dela på pensionspoäng.

2001/02:A211 av Maria Larsson m.fl. (kd):

20. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i pensionssystemet så att pensionspoängen automatiskt delas mellan föräldrarna, i enlighet med vad som anförs i motionen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

